

היום ב"דין וחשבון"

מי ישלמו דמי מזונות וכמה: ביהמ"ש העליון, השרה איילת שקד ושאלת השוויון בנטל

שופטי העליון אמורים להכריע באחת הסוגיות הנוצרות בתשלומי מזונות: האם האב הוא האחראי הבלעדי למימון הילדים או שברוח הזמן יש ליצור שוויון בעול • במקביל, גם שרת המשפטים מקדמת הצעת חוק להסדרת תשלומי המזונות • אלה לוי וינריב, עמ' 15-14

העליון מול השרה שקד: מי יכריע קודם את סוגיית חלוקת נטל המזונות בין ההורים

השוויון בנטל (גרסת המזונות לילדים)

בשנים האחרונות נוצר תוהו ובוהו באחת הסוגיות הדרמטיות והרות-הגורל הנגזרות מסכסוכי משפחה: תשלומי המזונות בעת שהילדים נמצאים במשמורת משותפת של שני ההורים • לאחר שכל שופט פסק לפי הבנתו התגלגלה הסוגיה הנוצרת לפתחו של העליון: השופטים אמורים להכריע אם האב הוא האחראי הבלעדי למימון הילדים, או שברוח הזמן יש ליצור שוויון בעול • בד"בכד הודיעה גם השרה שקד כי היא מקדמת הצעת חוק להסדרת תשלומי מזונות • מומחים: "פסיקת העליון שכולם מצפים לה, אמורה להתאים את החוק הארכאי למציאות החדשה שבה שני ההורים משתכרים שכר דומה ושותפים לגידול הילדים" / אלה לוי וינריב

בחשבון גם מקורות הכנסה נוספים של הצדדים ולא רק גובה ההכנסה שמקורו משכר עבודה בלבד. יתרה מכך, מציינת עו"ד לינר, "חשוב להבין כי הדין בנטל המזונות אינו יכול להתקיים במנותק מהדין בשאלת תוקפה של 'חוקת הגיל הרך' (הקובעת כי טובת הילדים להיות במשמורת אמן עד גיל 6, א' ל"ו). כבר היום עולות טענות מצד אימהות, כי חלק מהאבות עושים שימוש במשמורת המשותפת לצורך הקטנת גובה המזונות. נראה, כי יצירת ההסדר ללא התייחסות לשאלת המשמורת ולגיל הילדים תעמיק את הוויכוח ולא תוביל בהכרח להסדר הרצוי והראוי, שבבסיסו עומד העיקרון של שוויון בנטל. כמו כן, סביר להניח כי לאחר חקיקת החוק, בתי המשפט יוצפו בתיביעות לשינוי גובה המזונות."

ילדים רבים יעברו מעבר לקו העוני

ד"ר עו"ד שרון פרילינג, מומחית לדיני משפחה, מוסיפה כי "קיים קושי להגדיר את מזונות הילדים בצורה קרה של נוסחאות מתמטיות, מנותקות אלמנט אישי הבוחן את צורכי הילד הספציפי במשפחה הספציפית". לדבריה, "גובה

משפט מחוייבים שונים מנחים אחרת, ואין דין אחד ומחייב. עורכי-דין המייצעים היום ללקוחות לא יודעים מה יהיה פס"ד הסופי בתיק". על הרקע הזה הכרזתה של שרת המשפטים שקד, כי היא פועלת לפתרון העניין בחקיקה, היא דרמטית. זאת, במיוחד אם תאמץ את המלצת ועדת שיפמן, שלפיה שיעור המזונות ייקבע לפי גובה הכנסות של שני ההורים, ובאמצעות נוסחה כלכלית מובנית בחוק. מדובר במהפכה של ממש ביחס למצב הקיים כיום (ראו מסגרת). אולם לא כל המומחים לתחום דיני המשפחה מתרשמים לטובה. כך, עו"ד שירי לינר, שותפה במשרד עוה"ד מ. פירון, המתמחה במשפט מסחרי ובניהול הון אישי, סבורה, כי "ספק אם הסדרת השוויון בנטל בנשיאת המזונות בין אבות לאימהות תוביל לפתרון אמיתי במחלוקות המזונות הקיימות כיום בין בני-זוג מתגרשים. "אמנם, העיקרון מבורך וחשוב מאוד ליצירת אחידות שיפוטית בעניין, כך שהשיקולים שבת" המשפט נדרשים להביא בחשבון בעת פסיקת גובה המזונות יהיו ברורים ואחידים. אולם מעבר להמלצות ועדת שיפמן ראוי לשקול אם בעת קביעת הנוסחה לחישוב גובה המזונות, יילקחו

וכוהו באחד התחומים הדרמטיים והרה-הגורל בסכסוכי המשפחה. לדברי עו"ד רונן דליהו, העוסק בדיני משפחה ומכהן כיו"ר ועדת משפחה בלשכת עוה"ד, "המציאות המשפטית הנוכחית בכל הקשור לפסיקת מזונות של קטינים, אם בבית המשפט למשפחה ואם בבית הדין הרבני, היא בעייתית ביותר. מחד, המחוקק אימץ לפני שנים את ההלכה העברית בעניין זה, וקבע, כי החובה האבסולוטית לתשלום מזונות קטינים חלה אך ורק על האב, יהיה שכרו אשר יהיה ויהיה מצבו אשר יהיה. "מאידך, במהלך השנים חלו תמורות בחברה הישראלית, שיצרו מצבים שונים מאלה שהיינו מורגלים אליהם בעבר. כך למשל, נשים יצאו לעבודה מחוץ לבית ומשכורותיהן גדלו, לעיתים מעבר לאלו של גברים; וכמו כן, גברים אבות מעוניינים לראות יותר ויותר את ילדיהם". "ועדת שניט" ו"ועדת שיפמן" מונו כדי לפתור בעיה זו, אך נראה כי בינתיים זה לא הועיל. "שתי הוועדות שישבו שנים לא היו מסונכרנות ביניהן, והמלצותיהן לא אומצו ע"י המחוקק. מצב זה יצר בלבול ומבוכה, שבת-המשפט למשפחה ובת-הדין הרבניים נאלצו להתמודד איתם". לדברי דליהו "המצב הקיצוני הוא מה קורה במקרים של חלוקת זמני שהייה שווים בין ההורים שמשתכרים פחות או יותר אותו דבר: כיצד יחולקו תשלומי מזונות והוצאות הקטינים ביניהם, כשברקע החוק המטיל את החובה רק על האב. המציאות הזו יצרה גם החלטות שונות ומשונות של בתי המשפט המחוייבים שפסקי הדין שלהם מנחים את בתי המשפט למשפחה. שלושה בתי

שקד. פועלת להסדרת הנושא

"גובה המזונות על-פי החוק שאותו יוזמת השרה שקד צפוי להיות נמוך משמעותית מסכומי המזונות שמקובל לכסוק היום, אשר גם הם נמצאים בשחיקה מתמדת. כבר היום, במקרים רבים, רמת החיים של הילדים והאימהות יורדת מאוד לאחר הגירושין, וקיים חשש שחיקה שתשחק עוד יותר את דמי המזונות"

רבות בוועדות שונות בכנסת ובמשרד המשפטים בראשות שרי המשפטים המתחלפים, המלצות ועדות אלה לא אומצו עד כה בחקיקה. המציאות המודרנית, שבה שני ההורים מטפלים באורח שווה בילדיהם המשיכה לאתגר את בתי המשפט, ושופטים שונים הלכו בין טיפות הדין העברי, ונתנו פסיקות השואפות לשוויוניות בתחום המזונות. וכך, נוצר בשנים האחרונות מעין תוהו

באופן מוחלט. כך הגיעה הסוגיה לפתחם של שופטי ביהמ"ש העליון סאלים ג'ובראן, אסתר חיות, חנן מלצר יורם דנציגר, עוזי פוגלמן, נועם סולברג ומני מזוז. השופטים אמורים להכריע כעת אם ניתן לסטות מהלכת הדין העברי שנהוגה בישראל, שלפיה האב הוא האחראי הבלעדי על הוצאות הילדים, גם במקרה של משמורת משותפת. ובינתיים, עוד בטרם ניתן פסק-הדין, הצהירה באחרונה שרת המשפטים איילת שקד, בדיון בוועדה למעמד האישה, כי היא פועלת להסדרת התחום וכי הצעת חוק ממשלתית המסדירה את תשלומי המזונות תוגש לכנסת בעוד כשלושה חודשים. שקד: "אנחנו פועלים על מנת להגיע למתווה מוסכם באשר למחלוקת בדבר המזונות, ואני מאמינה שבתוך חודשיים שלושה, מתווה חדש על בסיס 'ועדת שיפמן', יגיע לכנסת כהצעת חוק ממשלתית".

כסוכי גירושין מייצרים שלל מחלוקות ובעיות - אישיות, כלכליות, תפעוליות, משפטיות - הנכרכות כולן במעטה עבה של אמוציות שמקשה על פתרון. "פירוק החבילה" הכלכלית של הנישואים מתברר במקרים רבים כמשימה קשה, אבל המקום שבו מתעוררות האמוציות בשיא חריפותן והמאבקים בו הם לרוב הקשים ביותר, הוא המקום שבו נכנסים הילדים לתמונה. שאלות המשמורת ותשלומי המזונות לילדים מעוררות מאבקים משפטיים ממושכים וקשים, ומייצרות עשרות שאלות יומיומיות - איפה יגורו הילדים, הסדרי ראייה, חינוך, לאילו חוגים ילכו הילדים ועוד. לצד אלה ישנן גם שאלות חוקתיות ומהותיות על זכויותיהם של ההורים וזכויות הילדים עצמם בעת כישלון נישואי ההורים. אחת השאלות החוקתיות האלה עומדת בימים אלה בפני הכרעה בבית המשפט העליון, והיא: האם יש ליצור שוויון בנטל תשלום מזונות הילדים בין האם לאב? בראשית החודש שעבר התקיים בבית המשפט העליון דיון בשאלה עקרונית זו בפני הרכב של 7 שופטים. הדיון נסוב סביב ערעורו של אב שחויב במזונות חודשיים על-סך 4,500 שקל לשלושת ילדיו, חרף העובדה שהילדים נמצאים במשמורת משותפת של שני ההורים, בחלוקה שווה, ואין פער השתכרות בין האם לאב. בית המשפט לענייני משפחה קבע, כי בנסיבות אלה האב לא ישלם מזונות לאם, אך בעקבות ערעורה, ביטל המחוזי את הפסיקה, וקבע כי על האב לשלם מזונות מופחתים, אך לא ניתן לבטל את החיוב במזונות

הקו המנחה בפסיקה עד עתה: סכום המינימום לילד - 1,250 שקל

היוזמה של שרת המשפטים מהווה בשורה דרמטית בתחום דיני המשפחה, אם הצעת החוק שלה אכן תעבור. אך זו אינה הפעם הראשונה שבה עולה על הפרק הצעת חוק ברוח "ועדת שיפמן". ב-2012, עם הגשת המלצות ועדת שיפמן, הוגשה גם הצעת חוק על בסיסן, שהיוותה המשך להצעת החוק שהגישה "ועדת שניט" שקדמה לה. שתי ההצעות ביקשו לקבוע חלוקת אחריות הורית באופן שווה בנושא המשמורת ובנושא המזונות. יצוין, כי נקודת המוצא של הצעות החוק בתחום היא - ששני ההורים צריכים לשאת באחריות כלכלית משותפת על ילדיהם.

לצורך קידום האג'נדה הזאת, בוטלה בהצעות החוק הקביעה המחולטת של הדין העברי, שלפיה על האב לשאת בנטל הכלכלי של מימון ילדיו, ובמקומה מוצעת נוסחה קבועה ושווה החלה על כל הילדים עד הגיעם לגיל 21.

על-פי הנוסחה הכלכלית המוצעת, האחריות לתמוך בילד כלכלית מוטלת לפתחם של שני ההורים, כאשר שיעור המזונות ייקבע לפי גובה ההכנסות של שני ההורים.

מדובר באחת ההמלצות הדרמטיות של הוועדה, שכן כיום אין נוסחה אחידה לחישוב המזונות, וכל שופט פוסק לפי שיקול-דעתו ובהסתמך על המקרה הספציפי שמוצג בפניו. זאת, תחת קו מנחה שנקבע בפסיקה, ולפיו הסכום המינימלי הנדרש למימון ילד נע בין 1,250 שקל ל-1,350 שקל, לא כולל הוצאות דיו, הוצאות רפואיות והוצאות חריגות. ●

הכנסות שני ההורים ואזור המגורים. הטבלה תגדיר את שיעור המזונות המדויק לכל מקרה, בהתחשב בכל אחד מן הפרמטרים האלה.

לסיכום, אומרת עו"ד דיין וולפנר, כי "החוק מחולל שינוי מרחיק לכת בתפיסה, כי החובה המוטלת כיום על האב בלבד (כפי שמגדיר הדין האישי), תשתנה, ולאחר החקיקה היא תהיה מוטלת על שני ההורים באופן שוויוני. פסיקת בית המשפט העליון שכולם מצפים לה, אמורה להתאים את החוק הארכאי למציאות החדשה, שבה שני ההורים משתכרים שכר דומה ושותפים מלאים לגידול הילדים.

"נראה, כי השאלה המהותית היא עד כמה יסכים בית המשפט העליון ללכת רחוק בעניין הזה. בדומה לקולות שנשמעו בפסיקה, גם החוק נחקק על רקע העידן החדש של שוויוניות בין ההורים והטלת החובה על האב והאם כאחד."

ועכשיו נותר לנו לחכות ולראות מי יקדים לתת פתרון לבעיה - העליון או שרת המשפטים. ●

פסיקתו לפני חקיקת החוק, הרי שיהיה מקום לפרש את ההלכות הללו בהתאם לרוח החוק. ניתן להניח, שככל שביהמ"ש העליון יתרשם שהחקיקה צפויה להתקדם במהרה ובקרב, הרי שהדבר יהווה שיקול וייתכן שאף ידחה את ההכרעה הפסיקתית."

מחובת האב בלבד לחובת שני ההורים

עו"ד רות דיין-וולפנר, בעלת משרד עורכי-דין המתמחה בדיני משפחה, מוסיפה, כי "החוק בא לתת מענה לבעיה ידועה ומוכרת שבה רק האב חייב במזונות ילדיו, בעוד שאין חובה כזאת מצד האם. אם החוק יסדיר את גובה דמי המזונות לכל מקרה, על-פי פרמטרים רלבנטיים מוגדרים, כגון הכנסות הצדדים, מעורבות ההורים בגידול הילדים ומקום מגורים - בית המשפט יהיה מחויב לכך. עם זאת חשוב לזכור, כי בית המשפט תמיד יכול לפרש את החוק פרשנות תכליתית, ולהכריע במקרה הספציפי שבא לפניו בהתאם לצורך."

● מה בוללים החישובים? עו"ד דיין-וולפנר: "הטבלה שבחוק לוקחת בחשבון את הפרמטרים הבאים: זמני שהות עם הילדים ומעורבות בחייהם,

הורה דומיננטי יותר כסיפוק צרכים אלה, וככל שאלה לא יוכרו במסגרת ההשתתפות ברמי המזונות, הרי שהנטל ייפול על הורה אחד בלבד.

ד"ר-עו"ד פרילינג מתייחסת גם לבעייתיות נוספת במנגנון הקבוע בהצעת החוק של שקר, במצב שבו האב ידרוש בעת הפירוד זמן שהיה רחב עם הילדים, באופן שיביא לפסיקת מזונות נמוכה, אך בפועל לא יעמוד באחריות זו. "האם תיותר עם עיקר האחריות לגידול הילדים, וכן עם דמי מזונות נמוכים. הצעת החוק מתמודדת עם מצב אפשרי זה בהפניה חוזרת של האם לרשם ביהמ"ש אשר יברר את הסוגיה ויעדכן את סכום המזונות. אך כל פנייה כזו לביהמ"ש כרוכה בהוצאות משפטיות נוספות לאם, דוגמת שכירת שירותי עו"ד לייצוג בהליך, אשר פעמים רבות לאחר מאבק הגירושין הראשון, אין באפשרותה לממן."

● האם החוק אינו מתנגש עם ההכרעה הצפויה של ביהמ"ש העליון שקיים דיון בהודש האחרון בסוגיה?

ד"ר-עו"ד פרילינג: "החוק צפוי להסדיר את סוגיית המזונות באופן שיתן מענה גם לסוגיה שביהמ"ש העליון דן בה. ככל שביהמ"ש העליון ייתן את

המזונות על-פי החוק שאותו יוזמת השרה שקר צפוי להיות נמוך משמעותית מסכומי המזונות שמקובל לפסוק היום, אשר גם הם נמצאים בשחיקה מתמדת."

פרילינג מציינת, כי "אין חולק שחקיקה סדורה של תחום המזונות נדרשת ומתחייבת, אולם יש להיזהר מהגדרת סוגיה זו בצורה כלכלית גרידא. מדובר באחת הסוגיות הרגישות בתחום דיני המשפחה, לנוכח השלכתה הישירה על טובת הילדים וסיפוק צרכיהם בנסיבות של פירוד וגירושין. כבר היום, מחקרים מצביעים על כך שבמקרים רבים, רמת החיים של הילדים והאימהות יורדת מאוד לאחר הגירושין, וקיים חשש שחקיקה שתשחק עוד יותר את דמי המזונות, תעביר ילדים רבים אל מעבר לקו העוני."

יש לזכור עוד, שחלוקת נטל מזונות על יסוד שכר וכמות זמן, אינה מביאה בחשבון שינוי הוצאות רבות שאינן מושפעות מכמות זמן שהייה אצל האם, כך לדוגמה הוצאות לביגוד, תרבות פנאי, צרכים חברתיים, דמי כיס, הוצאות אחזקת בית ומדור, כל אלה אינן יורדות (בטח לא משמעותית) כאשר האב חולק עם האם את שהיית הילדים. כמו כן, ברוב המשפחות בפירוד, ישנו